

עמדות הציבור ועמדות קהילת הסופרים כלפי החוק להגנת הספרות והסופרים בישראל

רוני בר צורי, חוקרת במינהל מחקר וכלכלה

רקע

הממונה על ביצוע החוק להגנת הספרות והסופרים בישראל במשרד הכלכלה בקש ממינהל המחקר במשרד להעריך את השפעות החוק החדש במלאת שנה להפעלתו. ההערכה תתבצע באמצעות שני סקרים ייעודיים: סקר אחד יעסוק בבחינת עמדות כלל הציבור כלפי החוק להגנת הסופרים והספרות בישראל, והסקר השני יבחן את עמדותיהם של הסופרים עצמם כלפי חוק זה כתום שנה ממועד החלת החוק החדש.

החוק להגנת הספרות והסופרים בישראל, שנכנס לתוקף בפברואר 2014, נחקק כדי לקדם את המטרות הבאות: #הבטחת גמול הולם לסופרים ישראלים תמורת יצירתם # קידום הספרות בישראל# שמירה על גיוון תרבותי בפרסום והפצה של ספרים בישראל # שמירה על מגוון רחב של ספרים #קיום תחרות בין הוצאות הספרים ומפיצי הספרים.

החוק התקבל כ"הוראת שעה", לשלוש שנים, ותוצאותיו אמורות להיבחן מידי שנה בדוח שנתי שבו ניתן יהיה לעמוד על השפעתו של החוק, וכתום 3 שנים -להחליט על המשך דרכו. הפיקוח על ביצוע החוק נמסר למשרד הכלכלה באמצעות ממונה על ביצוע החוק ומפקחים שבידיהם סמכויות לאכיפה מינהלית של החוק. מתוקף תפקידו וסמכותו של הממונה, עליו להגיש אחת לשנה (ב-1 במרץ), דוח לוועדה מייצעת על מצב ענף הספרים ובכלל זה על מידת התחרותיות שבו, על המגוון הספרותי, על מחירי הספרים, על מרווחי השיווק בענף ועל ההליכים שננקטו כנגד מהחוק.

הצורך בחוק להגנת הספרות והסופרים התחזק בשנים האחרונות על רקע ההתפתחויות בשוק מכירות הספרים שבו ניתנו הנחות גבוהות לציבור רוכשי הספרים במהלך כל השנה, שלא כבשנים קודמות שבהן התרכזו רוב ההנחות בתקופה קצרה יחסית של שבוע הספר. ארגוני הסופרים טענו על פגיעה בהכנסותיהם ובתמלוגים עקב מבצעי ההוזלה המתמשכים, שכן בגלל ההסדרים בענף הסופרים קבלו את חלקם כאחוז מהמחיר שבו נמכר הספר לצרכן, ועקב ההנחות הגבוהות-חלקם היה נמוך. בנוסף להם נפגעו עובדים מקצועיים אחרים הקשורים לעולם התוכן הספרותי ולתעשיית ההוצאה לאור (עורכים ספרותיים, מתרגמים ואחרים).

לצד אלו, טענו גם הוצאות הספרים הקטנות, שהן קורסות תחת עול מבצעי ההוזלה.

החוק נתקבל לאחר דיון ציבורי ממושך שבו הובעו דעות מגוונות, לעיתים מנוגדות זו לזו, לגבי נחיצות חוק כזה והשפעתו הצפויה על התחרות בשוק הספרים ועל רווחת הציבור והוצאות משקי הבית השונים. כאמור, החוק מוגדר כהוראות שעה לתקופה של 3 שנים, שאחריה, המידע שנצבר במהלך שלוש שנות הפעלת החוק אמור להיבחן ולסייע בקבלת החלטה על המשך הפעלת החוק. הניתוח שנערך באמצעות סקרים אלו, ע"י מינהל המחקר, משלים ניתוח שעורך הממונה על החוק, באשר להיבטים שונים הנוגעים לביצוע החוק ולהשלכותיו על שוק הספרים. ניתוחים אלו אמורים לסייע למקבלי החלטות בהחלטה על המשך הפעלת החוק ועל השינויים הנדרשים בו.

מטרות הסקר ושאלות המחקר העיקריות

מטרתם של שני הסקרים היא להאיר את ההיבטים וההשפעות של החוק ולבדוק את מידת ההלימה בין מטרות החוק שהוגדרו לעיל, לבין השפעותיו, הנמדדות בנקודת זמן המרוחקת שנה ממועד החלת החוק החדש. בדיקה זו תיערך לגבי עמדות ותפיסות של שתי אוכלוסיות יעד: האחת, לגבי כלל הציבור כצרכן של ספרים: תפיסתו את השינויים שחלו בשוק הספרים מאז כניסת החוק לתוקף והשינויים בהרגלי הצריכה שלו בתחום צרכנות ספרים בעקבות החוק. אוכלוסיית היעד השנייה כוללת את קהילת הסופרים והסקר נועד לבחון את הערכותיהם ועמדותיהם של הסופרים ושל מי שפרסמו ספרים בשנה האחרונה לגבי מתכונתו הנוכחית של החוק ולגבי מכלול נושאים ותחומים שעוסק בהם החוק החדש.

ממטרות אלו נגזרות שאלות המחקר הבאות לכלל הציבור :

- ✓ האם הציבור מודע לכך שחוק הסופרים נכנס לתוקף?
- ✓ האם החוק החדש הטיב עם ציבור הקוראים?
- ✓ האם המגוון הספרותי השתנה כתוצאה מיישום החוק?
- ✓ האם לפי ההערכה, מחיר הספר עלה כתוצאה מכניסת החוק לתוקף?
- ✓ האם קונים יותר או פחות ספרים מאז שהחוק נכנס לתוקף?
- ✓ האם נוטים לרכוש ספרים חדשים ללא הנחה או ספרים ישנים הנמכרים במבצע?
- ✓ באיזה חנויות קונים ספרים בעיקר? ברשתות ספרים או בחנויות פרטיות?
- ✓ האם קיימים הבדלים בעמדות כלפי החוק בקרב מגזרי אוכלוסייה שונים? האם יש הבדל בהתייחסות המגזר החרדי לחוק בהשוואה לכלל האוכלוסייה?
- ✓ האם קיימת, בקרב הציבור, מגמת עלייה בקנייה מקוונת של ספרים?

שאלות המחקר לסופרים :

- ✓ האם החוק החדש הטיב עם הסופרים?
- ✓ האם החוק החדש מסייע יותר לפלח מסוים של סופרים?
- ✓ האם התמלוגים המתקבלים על הוצאת ספר חדש עלו כתוצאה מכניסת חוק הסופרים לתוקף?
- ✓ אילו בעיות/אתגרים החוק לא הצליח לתת מענה?

מתודולוגיה האוכלוסייה והמדגם

הסקר על עמדות הציבור יתבצע באמצעות שאלון מובנה שיועבר בטלפון על מדגם מייצג של 1,000 מרואיינים מקרב האוכלוסייה הבוגרת (18+) בישראל. המדגם המייצג נבנה לפי כללי הדגימה המקובלים הנותנים ייצוג פרופורציונלי לישובים השונים, למגזרי אוכלוסייה שונים: יהודים וותיקים, עולים וערבים ולמשתנים סוציו-דמוגרפיים שונים (מגזר, דתיות ועוד).

הסקר על עמדות הסופרים יתבצע באמצעות שאלון מובנה שיועבר בטלפון על מדגם מקרב קהילת הסופרים ומי שפרסמו ספרים בשנת 2014.

בעוד שהסקר הראשון נבנה באופן הנותן ייצוג לעמדות כלל הציבור, הרי שהסקר השני, של עמדות הסופרים, נותן ייצוג יתר לעמדות של סופרים שפרסמו את ספריהם בשנה האחרונה, בהם סופרים מוכרים לצד מי שפרסמו ספר ראשון שלהם בשנה האחרונה 2014.

כלי המחקר שיטת איסוף הנתונים ועיבודם

הנתונים לשני הסקרים יאספו, כאמור, באמצעות שני שאלוני טלפון שיופנו, כ"א מהם, לאוכלוסיית היעד: האחד לכלל הציבור והשני-לקהילת הסופרים.

הנושאים שיבדקו בשאלוני הסקר

שאלון הסקר על עמדות הציבור יכלול את הנושאים הבאים:

- ✓ תפיסת הציבור את השינויים שחלו במחיר הספרים מאז כניסת החוק לתוקף
- ✓ שינויים בהרגלי צריכת ספרים של הציבור -קניית ספרים במהלך השנה האחרונה
- ✓ המודעות לחוק
- ✓ הערכת השפעות החוק על היקף קניית ספרים ועל הוצאות משקי הבית
- ✓ עמדות לגבי חלוקה רצויה של ההכנסות ממכירת ספרים ולגבי משך איסור מכירת ספר חדש בהנחה.
- ✓ התמיכה בחוק לאחר שנה מהפעלתו
- ✓ דפוסי צריכה של ספרים- האם חל שינוי בהרגלי קניית ספרים בשנה האחרונה ובשבוע הספר האחרון?
- ✓ שכיחות השימוש בספריות ציבוריות בשנה האחרונה בהשוואה שלנים קודמות
- ✓ הבדלים בעמדות ובהערכות החוק בהתייחס למאפייני רקע עיקריים של האוכלוסייה.
- ✓ צרכנות מקוונת של ספרים

שאלון הסקר על עמדות הסופרים יכלול את הנושאים הבאים:

- ✓ התמיכה בחוק לאחר שנה מהפעלתו ובראיה לאחור- ראיה רטרוספקטיבית.
- ✓ הערכות סופרים את סעיפיו השונים של החוק:
- ✓ המודעות לחוק -רמת ההיכרות של הסופרים עם החוק
- ✓ הערכות לגבי גובה התמלוגים לכמות העותקים הראשונים.
- ✓ גובה התגמול הרצוי על העותקים הראשונים
- ✓ הערכות לגבי כמות העותקים שעליהם נקבע בחוק תגמול של 8%
- ✓ עמדות לגבי משך תחולת החוק

הערכת השפעות החוק

- ✓ הערכת השפעת החוק על הציבור, על רווחי המיילים ועל חנויות הספרים
- ✓ ההשפעות על הכנסות קהילת הסופרים ועל הכנסתם האישית
- ✓ ההשפעה ברמה האישית על שינוי בהסדרי העבודה וההסכמים עם המו"לים

שלבי ביצוע העבודה

- ❖ חיבור השאלונים
- ❖ דיון ואישור השאלונים
- ❖ עריכת פיילוט לשאלון בהיקף של 50 ראיונות,
- ❖ עיבוד התפלגויות הפיילוט והשלמת התיקונים הנדרשים בשאלון בעקבות הפיילוט
- ❖ איסוף הנתונים והשלמת עבודת השדה בקרב כלל אוכלוסיית הסקר
- ❖ סימול השאלונים, סווגם, בניית קובץ נתונים ועיבודים סטטיסטיים
- ❖ ניתוח הנתונים והכנת טיוטה להערות לדוח המסכם
- ❖ דו"ח מסכם

לו"ז לביצוע

הדו"ח המסכם של הסקר יושלם ברבעון 1, 2015